

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Manichander Thammishetty
Ph.d Research Scholar, Faculty of Education IASE, Osmania University, Hyderabad

International Advisory Board

Kamani Perera Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka	Mohammad Hailat Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken	Hasan Bakfir English Language and Literature Department, Kayseri
Janaki Sinnasamy Librarian, University of Malaya	Abdullah Sabbagh Engineering Studies, Sydney	Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania
Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania	Ilie Pinteau, Spiru Haret University, Romania
Anurag Misra DBS College, Kanpur	Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Xiaohua Yang PhD, USA
Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania	George - Calin SERITAN Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, IasiMore

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India Ex - VC. Solapur University, Solapur	Iresh Swami N.S. Dhaygude Ex. Prin. Dayanand College, Solapur	Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur
R. R. Patil Head Geology Department Solapur University,Solapur	Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune	R. R. Yalikal Director Managment Institute, Solapur
Rama Bhosale Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel	K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia	Umesh Rajderkar Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik
Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur	Sonal Singh Vikram University, Ujjain	S. R. Pandya Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai
Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai	G. P. Patankar S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Alka Darshan Shrivastava Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar
Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune	Maj. S. Bakhtiar Choudhary Director,Hyderabad AP India.	Rahul Shriram Sudke Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore
Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)	S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad	S.KANNAN Annamalai University,TN
	Sonal Singh, Vikram University, Ujjain	Satish Kumar Kalhotra Maulana Azad National Urdu University

Golden Research Thoughts

GRT

उपजीविकेचे साधन अनुवाद

सुप्रिया मोटे

एम.ए. प्रथम वर्ष मराठी

मु. सा. काकडे महाविद्यालय, सोमेश्वरनगर, ता. बारामती, जि. पुणे.

प्रस्तावना : -

'अनुवाद' या शब्दाचा एक अर्थ एखाद्याच्या मागून बोलणे असा आहे. पूर्वसिद्ध मजकुराचे स्पष्टीकरण विवरण अथवा विस्तार करणे म्हणजे अनुवाद होय. महाभारतातील गीतेवरील टिका म्हणजे ज्ञानेश्वरी होय. रामायणाची अनेक भाषांमध्ये झालेली भाषांतरे हे अनुवादाचेच प्रकार आहेत. अनुवाद अविष्कार आहे.

अनुवादाला माणसांबरोबर सभोवतालच्या परिस्थितीचा निसर्गचाही अभ्यास करावा लागतो. तरच एखादी अनुवादिक कलाकृती प्रभावी होऊ शकते. अनुवाद नैपुण्य, अनुवाद क्रिया भाषाप्रयोग फलित याचीच अंगे आहेत. अनुवादकाच्या ठायी मूळ भाषेत उत्तम नैपुण्य असायला पाहिजे.

भारत हा बहुभाषिक देश आहे. जनगणेच्या अहवालानुसार भारतातील बरेचसे लोक बहुभाषिक आहेत. या देशाला समृद्ध संस्कृती आहे. प्राचीन परंपरा आहे. इथके जीवन विविध अंगांनी बहरलेले आहे. तरीही अनुवादाच्या बरेचसे महत्त्व आणि प्रतिष्ठा प्राप्त झाली आहे. 'अनुवाद एक उपजीविकेचे साधन म्हणूनही त्यांचा उपयोग करता येते. अनेक क्षेत्रांमध्ये अनुवादक म्हणून अर्थाजनाची चांगली संधी उपलब्ध होऊ शकतो.

अनुवाद संकल्पना : -

आपल्याकडे आजही भाषांतर अनुवाद, रूपांतर या संज्ञा समानार्थी म्हणून वापरल्या जातात. या तिन्ही संज्ञांचा अर्थ जवळ जाणारा असला तरी तो तंतोतंत जुळणार नाही त्यात सुक्ष्मसा भेद जाणवतो. भाषांतरालाच हिंदीत अनुवाद तर इंग्रजीत Translation म्हणतात. भाषांतर या शब्दाचा अर्थ दुसरी भाषा आहे. तर अनुवाद शब्दाचा अर्थ एखाद्याच्या मागून पूर्वसिद्ध मजकुराचे स्पष्टीकरण विवरण अथवा विस्तार करणे म्हणजे अनुवाद होय. अनुवाद एकभाषिक तसेच ते अनेक भाषिक ही असू शकतात.

अनुवादाचे महत्त्व : -

अनुवाद ही व्यापक संज्ञा असून भाषांतर ही तिच्यात सामावणारी आणि तिच्या एका प्रकारचा निर्देश करणारी संज्ञा आहे. भाषांतर हाही एक अनुवादच असल्याने त्यातही सारांश विस्तार स्पष्टीकरण गद्य रूपांत, पद्य रूपांतर इत्यादी प्रकार संभावतात. ज्या भाषेत मूळचा मजकूर असतो तिला 'मूळ भाषा' किंवा 'स्त्रोत भाषा' असे म्हणतात. तर ज्या भाषेत मजकुराचे स्पष्टीकरण करावयाचे असते तिला 'लक्ष्य भाषा' म्हणतात. या ठिकाणी मजकूर शब्दक्रम, वाक्यरचना, रचनाक्रम यापेक्षा आशयाला अधिक महत्त्व असते. मुळातील अर्थ व रस जसाच्या तसा उतरवता येणे ही एक कला आहे. कित्येक वेळा मूळ भाषेतील मजकुराचे 'लक्ष्यभाषेत स्थलांतर केले जाते. हे स्थलांतर आरशातल्या प्रतिबिंबाप्रमाणे समांतर प्रतिनिर्मिती होते. ही प्रतिनिर्मिती करताना मूळ मजकुरातील सौंदर्यमूल्ये, वक्तृत्वमूल्ये दन्य शैलीमध्ये जशीच्या तशी लक्ष्य भाषेत आणण्याचा प्रयत्न केला जातो. मूळ भाषेचा साहित्यकृतीचा साध्या भाषेत अनुवाद करणे म्हणजे एका संस्कृतीच्या संदर्भातील अनुवादाला अर्थागाला दुसऱ्या संस्कृतीच्या संदर्भात रुजवण्यासारखे असते. परंतु यासाठी अनुवादकाला मूळ स्त्रोत भाषा आणि लक्ष्य भाषा ही अवगत असणे गरजेचे आहे. त्याबरोबरच त्या-त्या संस्कृतीतील बारकावे ज्ञान असणे आवश्यक आहे. तरच त्या साहित्य कृतीला आपण न्याय देऊ शकतो. कारण प्रत्येक

भाषेची रूपरचना वेगळी असते.

अनुवाद करताना येणाऱ्या अडचणी : -

अनुवाद करताना अनेकदा अनुवादकाला काही अडचणी येऊ शकतात. बऱ्याचदा अनुवादकाला त्या-त्या संस्कृतीमधील बारकावे कळत नाहीत. काही प्रादेशिक संदर्भ म्हणी वाक्यप्रचार त्या-त्या भाषेचा सांस्कृतिक ठेवा असतो. ते इतर भाषेत अनुवादित करणे अवघड जाते. मग अशा वेळेस रसहानी किंवा अर्थहानी होण्याची शक्यता असते. प्रसिद्ध अनुवादक डॉ. उमा कुलकर्णी यांनी त्यांना अनुवाद करताना आलेल्या अडचणी कन्नड-मराठी अनुवाद या लेखात सांगितल्या आहेत.

अनुवाद करताना घ्यावयाची काळजी : -

अनुवाद किंवा भाषांतर हे एक उत्तम कौशल्य जीवनामध्ये अर्थार्जनास मदत करणारे असे आहे. त्यामुळे अनुवाद करित असताना अनुवादकाने काही तत्त्वे मनाशी ठरवून अनुवाद केला पाहिजे. आपला अनुवाद जास्तीत जास्त उत्कृष्ट तर होईलच पण मूळ अर्थाला धक्का पोहोचणार नाही ना? अशाप्रकारचे दडपण असते.

1. मुख्यतः अनुवादकाने मूळ भाषेचे लक्ष्य भाषेत भाषांतर करताना मूळ कलाकृतीची रसहानी किंवा अर्थहानी होणार नाही ही काळजी घेतली पाहिजे.
2. अनुवाद करताना अनुवादकाने मूळ लेखकाचे दडपण न ठेवता त्यांच्याबरोबर सुसंवाद साधून येणाऱ्या अडचणी दूर कराव्यात.
3. मूळ ग्रंथातील कल्पनांचा सम्यक अविष्कार स्वभाषेत कलाकृतीत उतरणे आवश्यक आहे.
4. मूळ ग्रंथातील भाषेची शैली व वळण त्यांच्या वैशिष्ट्यासह अनुवादित कलाकृतीत उतरली पाहिजे.
5. मूळ ग्रंथातील सौंदर्याची परिणामकारकता कलाकृतीत तेवढ्याच प्रकर्षाने प्रत्ययास
6. भाषाशैलीपेक्षा अर्थ चुकीचा जाणार नाही याची काळजी घ्यावी.
7. मूळ लेखकाविषयी त्यांच्या भाषेविषयी आणि कलाकृतीविषयी आदर आणि आस्था असावी.

भाषांतर - अनुवाद - रूपांतर परस्पर अनुबंध : -

भाषांतर आणि अनुवाद या दोन्ही संज्ञा काही वेळा समानार्थी म्हणून वापरल्या जातात. पण दोन्हीमध्ये सूक्ष्मभेद आहे. भाषांतर या शब्दाचा अर्थ 'दुसरी भाषा' असा आहे. भाषांतर हाही अनुवादच असल्याने त्यातही सारांश, विस्तार, स्पष्टीकरण, गद्यरूपांतर, पद्यरूपांतर इ. प्रकार संभावतात.

अनुवाद, रूपांतर : सर्जनशील कला : -

ज्या अनुवादकाशी नवसर्जनाची क्षमता आहे. त्याचा अनुवाद सरस होईल. त्यामुळे अनुवाद करणे ही सर्जनशीलक्रिया आहे. ही एकाचवेळी शास्त्र ही आहे आणि कलाही आहे. पण यामध्ये कला पक्ष प्रबळ असतो. भाषांतर म्हणजे मूळ साहित्यकृतीची अथवा अन्य मजकुराची लक्ष्य भाषेत शब्दशः केलेली प्रतिनिर्मिती होय. साहित्यकृतीच्या अनुवादात अनुवादकाला मूळ कृतीबद्दल प्रेम असते. कुणाच्या बांधावर कुणाचे ओझे वाटत नाही. विशुद्धवाद्यांच्या दृष्टिने साहित्यकृती या प्रतिभेने निर्माण केलेल्या असतात. म्हणून त्यांना 'सृजन' म्हटले जाते. श्रेष्ठ, अभिजात प्रतिभावतांच्या साहित्यकृतीमध्ये दैवी प्रकाश असतो.

अनुवादातील भाषा आणि व्याकरणिक व्यवस्था : -

लिंग व्यवस्था ही भाषेने आपल्याला दिली आहे. त्याचा वास्तवाशी काही संबंध असलेच नाही. त्यामुळे पृथ्वीचे प्रेमगीत मराठीत लिहिणे शक्य होते. पण जर्मन भाषेत सूर्य आणि पृथ्वी दोन्ही स्त्रीलिंगात असल्यामुळे या कवितेचे भाषांतर करण्यात अडचणी येतात. पण स्पष्टीकरणाच्या साहाय्याने ती कविता जर्मन वाचकांपर्यंत पोहोचविता येते. अनुवादकाने दोन्ही भाषेची व्याकरणिक व्यवस्था लक्षात घेणे गरजेचे असते. मराठी भाषेने 'नदी' स्त्रीलिंगी ठरवली आहे. डोह हा पुल्लिंगी ठरवला. त्यामुळे आपण नदी आणि डोह यांचा विचारताना प्रियकर - प्रेयसी या स्वरूपात करणे महाराष्ट्रात बर्फाचे प्रकार नसल्यामुळे त्यासाठी मराठीत एकच शब्द आहे. किसमोंच्या भाषेत त्यासाठी बत्तीस प्रकार आहेत.

अनुवादाचे उपयोजन : -

अनुवादकाची निष्ठा हा महत्त्वाचा प्रश्न आहे. अनुवादकाच्या सर्जक प्रतिमेचा हा प्रश्न आहे. मूळ लेखनाशी निष्ठा आपल्या भाषिक संस्कृतीशी वाचकांशी निष्ठा ठेवाव्या लागतात. वाचक स्वतःच्या ब्रम्हानंद सहोदर आनंदासाठी अनुवादित साहित्यकृती वाचक असतो. त्याला अनुवादित रचना मूळ भाषेतील कवीसारखीच आहे असे वाटणे ही अनुवादकाची कसोटी आहे. ललितसाहित्याच्या बाबतीत हे काम कठिण आहे. प्रत्येक साहित्यप्रकाराचा आत्मा कशात आहे, हे शोधणे आणि तो ह्या शौलीत अभिव्यक्तित केला गेला आहे ते जसाच्या तसा अनुवादित केला गेला आहे. आत्माचा अनुवाद करता-करता अनुवादक स्वतः मूळ लेखक होण्याचा धोका असतो अर्थात सर्जक अनुवादक होणे हे बऱ्याच वेळी सोयीचे ही असते.

अनुवाद किंवा भाषांतराच्या उपयोजनासंदर्भात फ्रेंच मानवतावादी विचारवंत डोलेट यांनी इ.स. 1540 मध्ये मूलभूत आणि सूत्रबद्धविचार मांडले. त्यांनी आपल्या ग्रंथातून भाषांतरविषयक पुढील पाच तत्त्वे मांडली.

1. भाषांतरकारने मुळातील अर्थ व आशय नीट समजावून घेणे आवश्यक आहे. मुळातील संदिग्ध अर्थही तो योग्य ते स्वातंत्र्य घेऊन स्पष्ट करू शकतो.
2. मूळ भाषेचे व लक्ष्य भाषेचे उत्तम शान भाषांतरकारापाशी असायला हवे.
3. भाषांतरकारने शब्दशः भाषांतर करणे टाळावे.
4. रोजच्या वापरातील शब्दप्रयोग त्याने भाषांतरामध्ये योजवावेत.

5.भाषांतरकाने शब्दाची निवड चोखंदळपणे करून योग्य तो परिणाम साधण्याच्या दृष्टिने मांडणी करावी.

ललितसाहित्याचे भाषांतर किंवा अनुवाद करणे आव्हानात्मक असते. कथा कादंबरी, नाटक, कविता इ. वाङ्मय प्रकारात प्रत्येकाने स्वतः कमावलेली भाषा असते. कमी अवकाशात पुष्कळ अर्थ सांगणारी टोकदार ललित्यपूर्व भाषा इथे अभिप्रेत असते. या ग्रंथातील भाषेला निवेदन वर्णन संवाद कथानकाचा ओघ कायम राखणे, व्यक्तिचित्रण पात्र प्रसंग यांची वैशिष्ट्ये सांभाळणे स्वतः लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व अविष्कृत करणे इ. कार्येही करावी लागतात. बेबंदशाही, राजसंन्यास यासारख्या पौराणिक साहित्यकृती संस्कृतप्रचार भाषा वापरलेली आहे. या साहित्यकृतीचा अनुवाद भारतीय भाषेत करता येईल पण परदेशी भाषेत करणे कठीण जाते. ग्रामीण दलित, आदिवासी आणि प्रादेशिक साहित्य महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या बोलींचा उपयोग केलेला असतो. त्याचा अनुवाद करणे कठीण असते. अशावेळी प्रमाणभाषेचा आधार घ्यावा लागतो.

उपजीविकेचे साधन म्हणून अनुवादाला आलेले महत्त्व : -

युरोपमध्ये औद्योगिक क्रांती घडून आली, तेव्हापासून विज्ञान व तंत्रज्ञान हया दोन विषयांची झपाटयाने प्रगती झाली व आज विसाव्या शतकात विज्ञानाचा विस्फोट झाल्याचे पाहते. हया सर्व बदलांमुळे भाषांतर करण्याला सुद्धा व्यवसायिक स्वरूप येऊ लागले. भारतात अजून सुद्धा अनुवाद व्यवसाय बालाव्यवस्थेत आहे व मुख्यत्वेकरून शास्त्रीय व तांत्रिक विषयांमध्येच अनुवादाला मागणी जास्त आहे.

आपल्याकडील केवळ हाताच्या बोटार मोजण्याएवढाच साहित्यकांनी आपल्या प्रतिमेकडे उपजीविकेचे साधन म्हणून पाहिले आहे. स्वतंत्र साहित्याच्या अनुवाद करून तो आपल्या समाजासाठी उपलब्ध करून देण्याची संकल्पना विशेष करून अलीकडे काही वर्षात लोकप्रिय झाली आहे. हे ज्या वेगाने व व्याप्ती अनुवादित साहित्य प्रकाशित होत आहे. त्यावरून सिद्ध होते. अनुवादाकडे व्यवसायाचे, योगक्षेमाचे एक साधन म्हणून पाहिले जात आहे आणि विद्यापीठ त्यांची दखल घेऊन आपल्या अभ्यासक्रमांमध्ये भाषांतर विधिचा समावेश करून विद्यार्थ्यांना भाषांतर व्यवसायाचे एक प्रभावी क्षेत्र म्हणून पाहिले जावे अशा होम्से शैक्षणिक उपक्रम चालू केले आहेत. एक व्यवसाय म्हणून अनुवादाकडे पाहणारे विजय पाध्ये यांनी भाषा आणि जीवनाच्या 2012 मधील पहिल्या अंकात म्हटले आहे. "मी गेली काही वर्षे व्यावसायिक भाषांतर कमी म्हणून आणि विशेष करून वैद्यक क्षेत्रातील भाषांतर कमी म्हणून काम करीत आहे. तसेच याच अंकात वि.ग. बेऊरगांवकर यांनी ही त्याचबरोबर इतर काही भाषांचे जुगबी जरी ज्ञान अवगत केले व अनुवाद व्यवसाय म्हणून निवडला तर त्याची खूप मदत होते. तेव्हा मराठी भाषकांनी हया अनुवादाच्या क्षेत्रात लक्ष घातले तर स्वागताहर्तच असे म्हणता येई, असे स्पष्ट केले आहे." तसेच याच अंकात भारती पांडे यांनी ललितवाङ्मयाचा अनुवाद या लेखात आपण तीस वर्षे अनुवाद करीत असल्याचे सांगितले आहे. त्यांनी अनेक पुस्तकांचे इंग्रजीमधून मराठी व हिंदीतून मराठी व हिंदी असे अनुवाद केले आहेत. या कामातून त्यांना पैशापेक्षा ही अधिक आनंद मिळतो. असे सांगितले आहे. म्हणजे दुहेरी कायदा असणारे हे क्षेत्र आपण भाषेच्या लोकांनी जवळ करायला पुढे सरसावणे आवश्यक आहे.

अनुवादाचे फायदे : -

- 1.एक व्यवसाय म्हणून अनुवादांमुळे अर्थाजन होण्यास मदत होते. यातही विज्ञानविषयक किंवा शास्त्रीय ग्रंथाचे भाषांतर करणे, व्यवहार उपयोगी काही गोष्टींचे उदा.- मोबाईलवरील काही खेळ त्याची माहिती व नियम यांचे भाषांतर करणे सोपे व फायदेशीर असते.
- 2.तौलनिक साहित्य अभ्यास आणि इतर सर्वच विकासासाठी भाषांतराचा उपयोग होतो.
- 3.अशा अनेक वैश्विक साहित्यकृती असतात ज्यांचा भाषेमुळे आस्वादा घेता येत नाही तो भाषांतरामुळे घेता येतो.
- 4.जाणीवा समृद्ध करण्यासाठी अनेक भाषांतील साहित्य वाचणे आवश्यक आहे अशावेळी भाषांतराची मदत होते.
- 5.भाषांतरामुळे इतर भाषांतील साहित्यप्रवाहाचे ज्ञान होऊन ते स्वभाषेत रुजवण्यास मदत होते.

अनुवाद करण्यासाठी आवश्यक गोष्टी व साधने:-

- 1.अनुवाद करण्यासाठी मुल स्रोतभाषा आणि लक्ष्य भाषा अवगत असणे गरजेचे आहे.
- 2.भाषांतरकाराला दोन भाषांच्या ज्ञानाबरोबरच त्या त्या भाषिक समाजातील संस्कृतीतील बारकावे जात असणे आवश्यक आहे.
- 3.भाषांतरकाराचे स्रोत मूलभाषा आणि लक्ष्यभाषा या दोन्ही भाषांवर उत्कट प्रेम हवे कारण त्यामुळेच तो भाषांतराचे आव्हान स्वीकारून अपरिचित किंवा शब्द, संज्ञा आपल्या उत्कट प्रेम हवे कारण त्यामुळे भांडारात साठवून ठेवण्याचा प्रयत्न करतो आणि त्याचा उपयोग भाषांतर करताना त्याला होतो.
- 4.भाषांतरकाराला संगणकाचे ज्ञान असणे आवश्यक आहे.
- 5.त्यांच्याकडे इंटरसेट ब्रॉडबँड कोकशा असावे, तसेच बालुक डॉट कॉम यासारख्या भाषांतरांसाठी आवश्यक असणाऱ्या संकेतस्थळांची माहिती हवी.

एकुणच पाहता आज अनुवादाला अधिक मागणी आणि प्रतिष्ठा ही लाभलेली दिसते. खाजगीरित्या केलेल्या कामाला मोबदला बऱ्याचपैकी मिळत असलेला दिसतो. मूलभाषा आणि स्रोत असे उलटसुलट भाषांतर करत आल्यास अधिकच फायदा होते. भाषांतरकारासाठी दुभाषिकांचे एक क्षेत्र आज फायदा करून देताना दिसते. अर्थातच शेवटी एकच आवाद हा एक व्यवसाय म्हणून निवडल्यास अर्थाजनाबरोबर भाषेच्या समृद्धीला मदत होऊन आपल्या आवडत्या गोष्टींचे, साहित्यकृतीचे तितकेच संपन्न भाषांतर करता आल्यास मग त्यासाठी कितीही कष्ट पडले तरी त्यापासून भाषांतरकाराला होणारा आनंद हा अर्थाजनापेक्षा मोठा असतो.

संदर्भ ग्रंथ :-

- 1.'गोल्डन रिसर्च थॉटस' डॉ. जया जितेंद्र कदम.
- 2.वसंत बापट, तौलनिक साहित्याभ्यास मूलतत्त्वे आणि दिशा मौजा प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, सप्टेंबर 1989.
- 3.डॉ. काळे कल्याण भाषांतर मीमांसा प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- 4.नसिराबादकर ल.रा. व्यावहारिक मराठी, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर सहावी आवृत्ती, 2002.

Publish Research Article

International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- * International Scientific Journal Consortium
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.oldgrt.lbp.world